

Alper AKÇAM

ENGİN ARDIÇ YİNE “KABAK GİBİ”...*

Ardıç efendi'ye bir haller oldu... “Köy Enstitüleri” adını duyunca kabak çiçeği gibi açtı”, Köy Enstitüleri “kabak gibi” faşist birer müessese”dir diyor...

Ardıç efendi, 17 Eylül 2007 günü Akşam Gazetesi'nde yazdığı yazısında Köy Enstitüleri kuruluş tarihini, yasanın çıktığı 1940 yılına koymuş. Böylece dönem politikasında Alman faşizminin olası yengisine ve Alman elçisi Von Papen'in entrikalarına epeyce bel bağlamış İnönü ile enstitüleri özdeşleştirme başarısını göstermiş, enstitüleri ona mal etmiştir! Oysa ki, Köy Enstitüleri'nin gerçek kuruluş temelleri Mustafa Kemal'in sağlığına, Saffet Arıkan'ın Milli Eğitim Bakanı, Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürü olduğu 1935 yılına kadar gider... 1936 yılında başlatılmış öğretmen seferberliği, arkasından yaşama geçirilmiş Kızılçullu ve Çifteler Köy Öğretmen Okulları'yla, yani oradaki Köy Enstitüleri'yle birlikte temeller atılmıştır.

Ardıç efendi bu ülke topraklarında yaşar, bu ülke vatandaşı ve ayrıca gazetecisi geçinir ama ülkeye dışarıdan gelmiş bir ABDli barış gönüllüsü kadar adaletli davranmayı başaramaz. “Üçüncü sonuç, Köy Enstitüleri'nin, Batılı eğitimcilerin düşün ve sistemlerinin taklidi olmadığı gibi, şu ya da bu partinin ve şu ya da bu Bakanın keyfine dayalı bir buluş da olmadığıdır. (...) Köy Enstitüleri'nin Türkiye'nin eğitim sorununun doğal ve zorunlu olarak vardığı, uzun aramalar ve deneyler sonunda kolektif çalışmalarla ortaya çıkarılmış bir eser olduğu, onda hiçbir yapaylık ve siyasal çıkar bulunmadığı, incelemede apaçık belirtilmiştir.” (Fay Kirby, Türkiye'de Köy Enstitüleri, Güldikeni Yayınları, İkinci Basım, 1980, önsöz, s. VII).

Bu Köy Enstitüleri nasıl bir “faşist müessese” ise, 3 Nisan 1944 günü Von Papenci tosuncuklar Köy Enstitüleri ve Hasan Ali Yücel karşıtı bir gösteri yaparlar ve o 3 Nisan o gün bugün de hâlâ “Türkçülük günü” olarak kutlanır!

Bu nasıl bir “faşist müessese” ise, Hasanoğlan’da Tarımbaşî İzzet Palamar’ın dolabı iktidardaki birilerinin adamları tarafından kırılır, İgnoze Silone’nin ünlü antifaşist romanı Fontamara (Sabahattin Ali tarafından çevirisi yapılmıştır) dolaptan alınır ve kitabın kapağındaki Tonguç’a ait armağan yazısı gerekçe gösterilerek Köy Enstitülerine hücum edilir.

Bu nasıl bir “faşist müessese” ise, kurucusu, mimarı, belki de her şeyi demek olan İsmail Hakkı Tonguç “komünistlik” suçlaması ile süründürülür, yıllarca yargılanır... Meclis kürsüsünden, Türkiye’de bir “kızıl tehlike” olduğunu kanıtlayabilmek, Ardıç efendi ve onun akıl hocalarının da önünde secde ettikleri ABD’li ağbilerinden sadaka dilenmek durumunda olanlar tarafından, Köy Enstitüleri, “köylere kadar uzanmış komünist örgütlenme” olarak dünyaya ilan edilir. Öyle ya, o tarihlerde iç savaşın sürdüğü Yunanistan’a para akıtmıyor muydu ABD? Bizimkiler neden geri kalsınlardı ki? Bizde neden böyle büyük “kızıl tehlike”ler olmasındı ki?... “Kızıl tehlike”nin en büyüğü olarak da, Köy Enstitüleri gösteriliyordu.

Köy Enstitüleri, Engin Ardıç’ın deyimiyile, nasıl “kabak gibi” faşist müessese ise, her cumartesi toplantısında müdüründen öğretmenine tüm yöneticiler öğrencilere hesap vermek üzere meydana çıkarlar, açıkça eleştirilirler. Çevre köylerin halkının da katıldığı toplantılarda doğaçlama oyunlar oynanır, bir halk şenliği havası yaratılır...

Bu nasıl “kabak gibi faşist müessese” ise, her gün bir saat serbest okuma zorunluluğu vardır ve binlerce kitaplı enstitülerde okunan kitaplar arasında Batı klasikleri, Marks Weber gibilerinin yapıtları bulunur...

Bu nasıl “faşist bir müessese” ise, yedeksubay okuluna başlamış Yüksek Köy Enstitüsü mezunları er olarak çıkarılırlar...

Bu nasıl “faşist bir müessesese “ ise, neredeyse her Köy Enstitülü öğretmenın arkasına bir sivil polis takılır çok “demokrat” DP iktidarı döneminde...

Bu nasıl “faşist bir müessesese” ise, Ardıç efendiye göre “*elbette kırıntı düzeyinde müzik, edebiyat, tiyatro falan da öğretilmiş*” 17.000 mezunu arasından tam 300’e yakın yazar ve şair çıkar (toplumdaki normal dağılımın neredeyse bin katı)...

Ardıç efendiye göre, “*Köy Enstitüsü’nü bitiren köylü çocuğu ‘eğitmen’ olacak*”mış, “*Öğretmen değil ha, eğitmen... Bürokrat ama daha alt kategoride...*” Adam bardak dibi kadar kalın gözlük de taksa, gözünün önündeki mertegi görmekten aciz durumdadır... Eğitmenle öğretmenin ayrı ayrı yetiştiğini ve görevlenmiş olduğunu birisi söylemelidir kendisine... Sonra da yine o ABDli barış gönüllüsünden o dönemlerde Köy Enstitülü öğretmenin hangi onurlu yerde tutulmuş olduğunu öğrenmelidir: “*Köy okulu ve öğretmeni hiyerarşik yapıda en sonda ve en aşağıda iken, şimdi hükümetin ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın merkez organı oluyordu. (...) her köy Enstitüsü Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer yönetim birimleriyle bağımsız ilişkiler kurabiliyordu.*” (Fay Kirby, Türkiye’de Köy Enstitüleri, s. 311). 4274 sayılı Yasa ile, Tarım, Sağlık, Bayındırlık, İçişleri ve Adalet Bakanlıkları, Milli Eğitim Bakanlığı’nın özerk ve yetkin bir birimi gibi çalışacak Köy Enstitüleri ve köy eğitim örgütünün korunması, desteklenmesi ve işlerinin kolaylaştırılması için görevli kılınmışlardı...

Ardıç efendiyi başka türlü eğitim ve politikalar pek ilgilendirmez... “*7 yıllık Cumhuriyet balayı içinde en beklenmedik olay: İmam-Hatip okullarının (Necmettin Molla ve İngiliz casusluk teşkilatının gerekince sarık takan elemanlarından rahip Fru emrinde) Kurtuluş hareketimizi arkadan hançerlemiş ağa ideolojisinin kaynağı olarak tepesi aşağı düşmesi, 29’dan 2 ye inmesidir.*” (Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Türkiye Köyü ve Sosyalizm, Derleniş Yayınları, 1980, Ankara, s. 39). İmam-Hatip okulu sayısı 1937 yılında 0’a kadar inecek, 1940 lı yıllardan sonra yeniden açılmaya başlanacak ve Demokrat Parti iktidarı döneminde Köy Enstitülerinin yerine geçecek eğitim kuruluşları olarak yaygınlaştırılacaktır. Batılı dostlarımızın ve yerli “demokratlar”ımızın “sivil demokrasilerinin” temeli de İmam-Hatip’lerle atılacaktır... 1953 yılında Köy

Enstitüleri'ne girebilmek için on binlerce köylü çocuğu başvurmuş ve bunların tamamı yakını geri çevrilmiştir "1953'de bir başka uzman, Kemmerer de raporunda 50 öğrenci alan bir enstitüye 2000 başvurunun yapılmış olduğunu yazacaktı." (Mahmut Makal, Köy Enstitüleri ve Ötesi, s 70, anan Engin Tonguç, Bir Eğitim Devrimcisi, s. 463). Aynı yıllarda hiçbir köylü ve halk talebi olmamasına karşın arka arkaya İmam-Hatip okulları açılmaktadır. 2007 yılında Cumhurbaşkanlığı tartışmalarında, "Halk böyle istiyor, siz de kendinizi alıştırın" diyordu çokbilmiş "demokratlarımız". Halkın istencini belirleyen kim olduğunu unutmuş görünüyorlar...

"1946'dan sonra basit birer köy okuluna dönüşmüş"müş Köy Enstitüleri... Yanılıyorsun Ardıç efendi, enstitüler, o tarihten sonra da yoksul köylü çocuklarını bugünkü eğitim sisteminden çok daha yaratıcı, çok daha yetkin bir anlayışla eğitmeyi sürdürdü. Belki, o tarihten, yani 1946'dan sonra "faşist" eğilimler girme girişiminde bulunmuştur Köy Enstitülerine... "2. Maarif Şurası"nda başlayarak, yıllarca, Köy Enstitüleri'ndeki tarih derslerinde bizim Nazi hayranlarının istedikleri şekilde tarih dersleri verilmediği ve "Türk'ün şanlı tarihi" öğretilmediği için Tonguç topa tutulmuştur... Senin sandığın gibi, hiçbir Köy Enstitülü öğretmen CHP'nin köydeki adamı olmadığı gibi, birçoğu da o partinin yerel yöneticileriyle, kolluk güçleriyle sürtüşmek zorunda kalmıştır...

Ardıç Efendi'ye ve ona akıl hocalığı yapmış Kemal Tahir'inden Karaömerlioğlu'na kadar birçok Köy Enstitüsü karşısına göre bu "faşist müessese"nin amacı, "köylünün köylü olarak köyde kalması"dır... "büyük şehire gelip işçiye dönüşmesi istenmemektedir! Yani, bir işçi sınıfının doğması ve dolayısıyla solun gelişmesi de istenmemektedir! Yani, sanayileşme de istenmemektedir! Önce devrimler 'oturtulacaktır'". (Ardıç, 17.09.2007, Akşam)

Köy Enstitüleri'nin "köylüyü köyde tutmak" gibi bir politikası olmadığı Tonguç'un yazılarında birçok kez vurgulanmıştır. İlkokulu bitirmiş köy çocuklarına 16 yaşına kadar teknik eğitim veren bölge okullarıyla, değişik iş eğitimi dersleriyle, dönem uygulamalarının önemli sonuçlarından birisi de, da da gelişmekte olan sanayiye

nitelikli işgücü sağlanmış olmuştur... “Enstitü öğrencilerinin iş deneyimleri düz işçilikten yüksek iş yöneticiliğine kadar (managerial skill) çok türlüdür. İlk öğrenciler arasında ortalamanın üstünde yeteneklileri Türkiye'nin ekonomik gelişimi için çok gerekli olan meslek kolları üzerinde durdular. Bunların enstitülerde gördükleri eğitimi, diğer eğitim kurumları sağlamıyordu. Örneğin, mobilyacılık anlamında zanaatkârlık olmakla birlikte Enstitü öğrencilerinin çoğunluğu kalifiye ya da yarı kalifiye marangoz, demirci, yapıcı olarak sınıflandırılabilir. Bunların hemen tümü kooperatif yönetimi ve diğer tarım kollarında da deneyim kazanmışlardır. 1946'ya gelindiğinde, Enstitüler birbirlerine hidroelektrik dinamo düzeneği kurmaktan, kooperatif hesapları denetlemeciliğine kadar türlü işler yapabilen tek ya da ekip halinde öğrenciler verebilecek duruma gelmişlerdi. İlk Enstitü çıkışlılar arasında radyoculuk ile yaşamını kazanabilecek ya da yüksek kalitede peynir yapabilecek kişiler yetişmişti.” (Fay Kirby, Türkiye’de Köy Enstitüleri, Güldiken Yayınları, 2. Baskı, 2000, Ankara, s. 294).

İnönü'nün 17.4 1946 tarihli radyo konuşmasında verdiği bilgilere göre, köylerde teknik kursları bitiren köy ilkokulu mezunlarının sayısı 13.500'dür. Bu çocuklar, öğretmen olmayacaklardır ve Türkiye'nin o günkü sanayileşme hızı düşünülürse, bu alana yetişmiş işgücü sağlanması bakımından ne kadar büyük bir adım atılmış olduğu ortadadır...

Ardıç efendi, “kabak gibi” manda tersleriyle dolu yazısında “Boğaziçi Üniversitesi hocalarından” Asım Karaömerlioğlu'nun kitabından övgüyle söz ediyor, onu “muhteşem” bir kaynak gösteriyor, böylece de “sirkatin söylemiş” oluyor. “Kıpti secatini” böyle arz ediyor... Sözüünü ettiği Asım Karaömerlioğlu da ünlü yazarımız O. Pamuk gibi uzun yıllar Amerika'da kalarak kendi ülkesiyle ve tarihiyle ilgili önemli dersler almış (!), 1993-1998 yılları arasında Ohio State Üniversitesi'nde tarih doktorası yapmıştır... Yayıncılık politikasının başına Türkiye'deki “antiemperyalist bilinci köreltme” ilkesini oturtmuş İletişim Yayınları'nın (Orhan Pamuk'un da yayınevidir...) bastığı “Orada Bir Köy Var Uzakta” adlı yapıt baştan sona öznel, uyduruk değerlendirmelerle doludur. Daha ilk adımda şöyle diyor: “Öte yandan,

1917'de Rusya'da köylülüğün de aktif desteğini alan devrim, dünyanın başka bölgelerini olduğu gibi Türkiye'yi de korkutmuştu. Birinci Dünya Savaşı sonrası Balkanlar'daki güçlü köylü isyanları da benzer şekilde köylü meselesinin önemini ortaya koymuştu. Tarımsal yapıların çözülmesinin, yani köylü sorununun, büyük sorunlar ortaya çıkarabileceği düşünülüyordu. Bu nedenle de Kemalist yönetici seçkinler köylülüğü de içerecek bir halkçılık anlayışına yöneldiler.(...) Aslında bütün bu endişelerin ortak noktası, olası bir köylü hareketinin siyasal rejime karşı bir tehdit oluşturması ya da siyasal katılımı sahiden genişletmeye dönük taleplerin çoğalmasındı." (Asım Karaömerlioğlu, Orada Bir Köy Var Uzakta, İletişim Yayınları, 1. Baskı 2006, İstanbul, s. 12-15). Neymiş bizim bu köylü de haberimiz yokmuş meğer...

Bugün Dursun Akçam'ın doğup büyüdüğü ve öğretmenlik yaptığı Ardahan Ölçek Köyü'nde yaşayan üç tane kadrolu devlet memuru vardır ve üçü de imam kadrosundadır... Bu kardeşlerimle hiçbir bireysel sorunum yoktur... Köyün okulunda görevli öğretmenlerse, "faşist" Köy Enstitüleri'nde değil, "demokratik" öğretmen okullarında yetiştirilmişlerdir... Tüm diğer köy okulları öğretmenlerinin yaptığı gibi Ardahan'da yaşamaktadırlar; yöre ve ülke sorunları yerine at yarışlarıyla, "Fanatik" gazetelerle ilgilenmektedirler. Bir bölümü türbanlı ve badem bıyıklı öğretmenler tarafından çeşitli "cemaat" toplantıları için kullanılan Ardahan Öğretmenevi'nin ağzına kadar sigara dumanı dolu kahvehane bölümünde taş oynamayı, maç ve dizi film izlemeyi yeğlemektedirler... Köyün, köylünün içindeki güçse, Dursun Akçam'ın Kanlıderenin Kurtları'nda parodileştirdiği "iman cephesi" gücüdür. Bir zamanlar yüzlerce öğretmen yetiştirmiş, seçimlerde sol partilere oy vermiş Ölçek Köyü'nde 2007 seçimlerinin birinci partisi AKP olmuştur. Köy Enstitüleri'nde "faşist" eğitimle yetişmiş Dursun Akçam'ın ve çocuklarının devri kapanmış, ABD patentli, çok "demokrat" Büyük Ortadoğu Projelerinin önü sonuna kadar açılmıştır!

Aslında, Ardıç efendi'nin ve arkalarından gittiği, bıraktıkları koca manda terslerinin altında kaldığı Karaömerlioğlu, Kemal Tahir, Murat Belge gibilerinin anladığı

anlamda olmaya çalışan bir tane Köy Enstitüsü vardı; Emin Soysal'ın yönettiği Kızılçullu... Araştırmacılığın, yaratıcılığın, halk kültürü yenidendoğuşunun önde tutulduğu diğer Köy Enstitüleri'nin tersine, orada bazı bilgilerin öğrencilere "belletilmesi", seçkin yöntemler uygulanması söz konusu olmuşsa da sonuç tam da Soysal'ın beklediği gibi çıkmamıştır. Kızılçullu öğrencileri de Hasanoğlan'a, Yüksek Köy Enstitüsü'ne geldikten sonra gerçek Köy Enstitüsü ruhuyla karşılaştılar ve bunu açıkça itiraf etmekten kaçınmadılar. Emin Soysal da o kurumun başından müfettiş raporuyla 1942 yılında alınmıştı zaten.

Daha sonra 1946 seçimlerinde Maraş'tan bağımsız milletvekili seçilen Emin Soysal, onun akıl hocası H. F. Kanad ve onların ortağı Reşat Şemsettin birer Nazi hayranı ve aynı zamanda da Köy Enstitülerinin gerçek kurucusu ve yürütücüsü İsmail Hakkı Tonguç'un can düşmanıydılar... Reşat Şemsettin, CHP iktidarı döneminde, Milli Eğitim Bakanı iken de o zamanlar muhalefette bulunan Demokrat Parti ve Adnan Menderes ile işbirliği içerisinde olduğunu meclis kürsüsünden sonradan büyük bir övünçle söylemiş, Sabahattin Ali'yi de ihbar eden öğretmen olduğunu açıklamaktan çekinmemiş bir Köy Enstitüsü ve halk düşmanıdır.

Yeryüzünde ve yanibaşımızdaki coğrafyalarda kan gövdeyi götürken, Türkiye emperyalist politikaların güdümüne sokulmaya çalışılırken, işi gücü bırakmış, "ulusalcılık"la uğraşmayı iş edinmiş tüm "demokrat" bilgiçler böyle somut bir özne, tek vücut bir bireymiş gibi tanımlarlar "Kemalizm"i... Ne dönem koşulları, ne paramparça edilmiş, yağmalanmakta olan yoksul bir ülke umurlarında bile değildir. *"Artık oturduğumuz bina her tarafından çatırdamaya başlamıştı. Bütün memleketi, Vardar kıyılarından Boğaziçi yalularına, Boğaziçi yalularından en yüksek Anadolu yaylalarına kadar, başta başa korkunç bir panik havası kaplıyordu. Payitaht birkaç hafta içinde bir mahşer yerine dönmüştü. İstanbul sokaklarında yaralı, koleralı ve kaçak askerlerle perişan muhacir kabileleri birbirine karışarak bitmez tükenmez bir felâket seli halinde akar, akar ve Hıristiyan arabacılarla ecnebi şirketlerin nakliyat vasıtaları, bu kanlı paçavra yığınları arasından, nemrutça bir kayıtsızlıkla geçip giderken, Beyoğlu kaldırımlarının üstünde Avrupalı ve*

tatlısu Frenklerinin bu kalabalığa nefretle bakarak burunlarını tıkadıkları görülüyordu.” (Y. K. Karaosmanoğlu, Atatürk, anan İ. Hakkı Tonguç, Canlandırılacak Köy, s. 215).

Bıraktık tüm bunları, dönem politikalarında, köylüye karşı Asım Bey’in anlattığı gibi, böyle önyargılı, onu bir “kullanım nesnesi” görme anlayışı var mıdır?... İnsaf ediniz beyler, azıcık ahlâk sahibi olmayı öğreniniz, azıcık elinizi vicdanınıza koyunuz da ondan sonra bilim adamlığına, tarih araştırmacılığına soyununuz... Tarihi emperyalizmin dünya jandarması ABD yerine kendi ülkenizde öğrenmeye çalışınız...

Genç Cumhuriyet, dönemin Narodnik hareketleri, Sovyet devrimi gibi devrimci çıkışlarının da etkisiyle köylüyü hem yüzyıllarca ezilmiş, hor görülmüş bir üretici yığın olarak tanımlamış, hem de bir kurtarıcı gibi ona koşmuştur! Ardıç efendinin akıl hocası olan ABD apoletli Asım Bey’e göre, Kemalistler köylü ayaklanmasından korktukları için kurmuşlar Köy Enstitülerini... Ya da böyle bir politikanın gereğidir bu “faşist müessese” ...

Ardıç efendi... Gel, hem köşe yazarı, hem “kabak gibi” yuvarlak kardeşim, hekim sözü dinle... Bu yazdıklarını bir kaba koy ve güzelce kafaya dik; iflah olmaz bağırsaklarına ve çok az bir kısmı çalışabilen beynine iyi gelecektir inan ki...

Allah aşkına, kendisi de uzun yıllar ABD ve Kanada’da kalmış Niyazi Berkes’i, Türkiye’ye Balkan göçmenlerinin durumunu incelemek için gelmişken Köy Enstitülerini görüp araştırma kararı vermiş ve bu isteği hükümeti tarafından kabul görmeyince Kanada vatandaşlığına geçmiş, kendisi de ABD’li bir barış gönüllüsü olan Fay Kirby’nin kitaplarını oku... Tonguç’u oku... Bir tane onurlu insan adı ver kaynakların arasında...

Ya oku, biraz öğren de ondan sonra yaz, ya da git başka yere sürtün; başka yerde kaşıntını gidermeye çalış...

*Alper Akçam'ın Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Eğitim Politikaları üzerine yaptığı çalışma, bir süre sonra "Anadolu Rönesansı Esas Duruşta" başlıklı bir yapıt halinde yayınlanacaktır.

alperakcam@gmail.com